

אחרי ב

דקדוק הרמב"ם שכתב ויו"ט הי' עושה על שיצא בשלום מן הקדש ולא כתב בצאתו [כפי שאומרים בנוסח סדר עבר-דת יום הכפורים] אע"פ שהוא יותר לשון קצר . . . האריך בלשונו לאשמועינן כי למחר הי' עושה".

אבל כבר הקשו על זה, שהרי "אפשר . . . שהי' נמשך עד הערב אחר הטבת הנרות עד שלובש בגדי עצמו, ו-הולך בכבוד מתהלך בתומו, באופן שכ-שהגיע לביתו הי' לילה¹⁰ ויהי' בצאתו¹¹ דוקא".

ב. ונראה לומר ששתי הגירסאות תלויות בשני הטעמים שישנם¹² על יו"ט זה:

(א) היו"ט הי' בתור הודאה על שיצא ממקום סכנה¹³, ע"ד ארבעה צריכים

עדות בן נכר רומי . . . ממה שראו עיניו¹⁴, וביום שאחריו הי' עושה סעודה גדולה כו".

(9) שושנים לדוד על משניות יומא שם. — ובמאירי יומא שם משמע, שפשטות פירוש המשנה היא שהי' בערב.

ולהעיר מסעודת מוצאי יוהכ"פ משום שב"ק יוצאת ואומרת לך אכול בשמחה (ש"ע אדה"ז א"ח סתרי"ד ס"ט).

(10) וראה סידור יעב"ץ שם, הרבה מהשנים לא הי' כה"ג יכול להגיע לביתו קודם חצות הלילה מפני דוחק העם העובר ורובי הגדול כו". ע"ש.

(11) אבל להעיר, שבעל שושנים לדוד בספרו שפעת ריביים (על סדר עבודה) פי' "בצאתו ב-שלום" — "בשבייל שיצא בשלום ולא מת".

(12) ב' הסברות הובאו במחזיק ברכה (לה-חיד"א) א"ח סרי"ט. ע"ש באור.

(13) ראה גם שפעת ריביים (שהועתק בהערה 11).

א. תנן במס' יומא (בסוף עבודת כהן גדול ביום הכפורים) "קדש ידיו ורגליו ופשט [בגדי זהב] הביאוי לו בגדי עצמו ולבש ומלוין אותו עד ביתו ויום טוב הי' עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום מן הקודש".

בסיום המשנה "ויו"ט הי' עושה כו"י"ש גורסין¹⁵ "על שיצא" במקום "בשעה¹⁶ שיצא" (וכן כתב הרמב"ם בספר היד¹⁷).

וכתבו מפרשים בפירוש גירסא זו, ש"אין הכוונה שמיד בצאתו מן הקדש הי' עושה היו"ט באותו היום שהרי הי' מתענה, אלא למחר הי' עושה אותו, וזהו

(1) פי"ז מ"ד (ע, א).

(2) כ"ה במשנה שבמשניות. ובמשנה שבבבלי (במצע"צ) וירושלמי שלפנינו "ירד וטבל ועלה ונסתפג הביאו כו". אבל ראה מלאכת שלמה שם. שנינו נוסחאות למשניות שם. דק"ס שם. — וראה לקמן הערה 36.

(3) הובא בשינויי נוסחאות למשניות ודק"ס שם. וראה מלאכת שלמה למשניות שם.

(4) או "שיצא" (שתוכנו כמו "על שיצא") — ראה הוסמן בהערה הקודמת.

(5) או "כשיצא" (משנה שבמאירי. וראה רא"ש יומא סוף סדר עבודת יוהכ"פ). — ובסדר עבודת יום הכפורים אומרים "בצאתו".

(6) ה' עבודת יוהכ"פ ספ"ד. וכ"ה גם נוסח המשנה בפיה"ש שלו (נדפס במהדורת קאפח).

(7) ס' עבודת ישראל (לר' ישראל קמחי. אומיר, תצו) וס' עבודת תמה (לבעל שדה יהושע על ירו-שלמי) על סדר עבודת יום הכפורים.

(8) וכ"ה באבודרהם בפירושו על סדר עבודה (נדפס בתשלום אבודרהם). י"מ במאירי יומא שם (אלא ששם הטעם — כי "היאך הכין לו מבערב על הספק"). ובסידור יעב"ץ בתחלת דיני עש"ת (ב-

שיצא בשלום כו", הי"ז משום שזהו סימן שהעבודה נתקבלה.]

משא"כ הגורסין, על שיצא בשלום מן הקדש" ס"ל כאופן הא' הנ"ל, שהיו"ט הי' הודאה של הכה"ג על שיצא בשלום מן הקודש – וכפשוטו משמעה של הלשון „על שיצא בשלום“, שהיו"ט הוא על זה „שיצא בשלום“ (ולא שזהו רק סימן שהעבודה נתקבלה).

[ואולי יש לומר יתירה מזו, שלטעם זה (שהיו"ט הי' הודאה פרטית של ה-כה"ג), עשה הכה"ג את היו"ט בדוקא שלא „בשעה שיצא כו“ (היינו אפילו לא בלילה, כשכבר מותר באכילה, כנ"ל), אלא רק למחר. כי לטעם זה שהכה"ג הי' מודה לה, „על שיצא בשלום“, ע"ד ארבעה צריכים להודות כו' – לכאורה הי' צריך להביא קרבן תודה²⁰ על הצלה זו, ומסתבר שחגיגת ההודי' שלו היתה בסמיכות להבאת קרבן התודה²¹. וכיון שלא הי' יכול להקריב את תודתו עד למחר, לכן איחר את היו"ט עד אז. – אבל כיון שלא נמצא חיוב תמידי זה בשום מקום עכצ"ל שאינו. והטעם י"ל שאין מקום כלל לומר שכפרת בני –

להודות כו" – שהרי אם הכהן גדול אינו ראויה לא הי' יוצא מן הקודש בחיים, שלכן כשהתפלל שם „לא הי' מאריך ב-תפלתו שלא להבעית את ישראל“¹⁵, וכמ"ש הרמב"ם בפירוש המשניות¹⁶, ש-„אילו הי' מתאחר היו מפחדין שמא אירעו מיתה כי הרבה כהנים גדולים היו מתים בקדש הקדשים אם לא היו ראויין או אם ישנה דבר במעשה הקטרת“.

(ב) היו"ט הי' „לפי שנתרצו מעשיו לפני השם ב"ה ויצא בשלום“¹⁷ (או משום „רוב שמחתו . . כי עמד לשרת לפני ה' לפני ולפנים“¹⁸).

ובהתאם לשני טעמים אלה הוא הש-נוי בין שתי גירסאות הנ"ל – „בשעה ש-יצא“ או „על שיצא“:

הגורסין „בשעה שיצא בשלום כו“ ס"ל כטעם הב' הנ"ל, שהיו"ט הוא על עבודת היום כו' [ולכן לא גרסי „על ש-יצא“, כי יציאת הכה"ג בשלום מן הקדש אינה סיבת היו"ט], היינו, דזה שזמן ה-יו"ט הי' תיכף בהמשך לגמר העבודה¹⁹, מדגיש שהיו"ט בא בקשר לעבודת ה-כה"ג בקודש [ומה שהתנא מדייק „בשעה

(20) להעיר מהסברא שהובאה במחזיק ברכה שם, שהיו"ט הי' ע"ד ברכת הגומל – וברכת הגומל במקום קרבן תודה נתקנה (רא"ש ברכות פ"ט ס"א. וראה רש"י צו ז, יב).

ובפרט כמו שמשמע מפשוטו לשון אדה"ר (שורע או"ח מהד"ת ס"א ס"ט. וראה שם במהד"ק ט"ז) „ואם יודע שנתחייב באיזה קרבן כגון . . תודה לארבעה הצריכים להודות“ (והוא ע"פ של"ה במס' תענית שלו (רב, ב) „אם אני חייב קרבן תודה“ – שהבאת תודה היא חובה (ולא רשות). וראה השקו"ט בשד"ח אסיפת דינים (ופאת השדה לשם) מערכת ברכות (כרך ד תשעה, ב. כרך ח איתשמו, ב ואילך).

(21) ולהעיר, שיום הבאת קרבן הוי יו"ט להמביאו (תוס' רפ"ד דפסחים, מירושלמי שם).

(14) ברכות נד, ב. רמב"ם הל' ברכות פ"י ה"ח.

טושרע או"ח סרי"ט.

(15) משנה יומא פ"ה מ"א (נב, ב).

(16) שם. – וראה גם הל' עבודת יוהכ"פ פ"ד

סה"א, שמא יאמרו מת בהיכל“.

(17) אבודרהם שם. וראה גם עבודת ישראל שם.

(18) מחזיק ברכה שם (בשם ר' יצחק זרחי' אולא"ר). – ובמאירי יומא שם ש„לא אירע בו שום פסול ולא שום מקרה רע“.

(19) ודלא כמפרשים הנ"ל הערה 7, שפירשו

שמה שאומרים (בנוסח סדר עבודה) „בצאתו . . מן הקודש“ – לאו דוקא, אלא הכוונה למחר (וראה שפעת רבינים הנ"ל (הערה 11) ועוד, שפי' „בצאתו“ – „בשביל שיצא“).

לא מתאים להכלילו ב"מעשים שביום זה"²⁵.

ואכן מודגש בלשון הרמב"ם, שהיו"ט לא הי' (רק) שמחה פרטית שלו. דהנה ב' משנה הלשון, "ומלוין אותו עד ביתו ויום טוב הי' עושה לאוהביו", ואילו הרמב"ם שינה בשתיים: (א) נקט, "וכל העם"²⁶ מלוין אותו עד ביתו"²⁷, (ב) השמיט תיבת, "לאוהביו". והיינו להשמיענו, שהיו"ט של ה' כה"ג (לא הי' שמחה פרטית שלו, שחגג עם אוהביו בלבד, אלא) הי' שייך ל"כל העם"²⁸ שליוו אותו עד ביתו (ולכן השמיט תיבת, "לאוהביו"²⁹).

ועכצ"ל, שלדעת הרמב"ם, אף שהיו"ט הי' "על שיצא בשלום מן הקודש" [ולא על עצם עבודת יוהכ"פ] מ"מ שייך הוא להלכות עבודת יום הכפורים, ולכן השתתפו כל העם בהליווי והיו"ט שעשה, כיון שעבודתו ביוהכ"פ עושה הכה"ג בתור שלוחם ובא כוחם של כל ישר-אל³⁰.

(25) ועפ"י יומתק שבנוסח עבודת יוהכ"פ אומ' רים "בצאתו" דוקא (פי' "בשעה שיצא"), שמתאים להסברא שהיו"ט הי' על עצם העבודה, כנ"ל.

(26) וכן במאירי יומא שם, "כל הצבור מלוים". וראה גם סידור יעב"ץ הג"ל הערה 10. — אבל ברא"ש שבהערה 5, ראשי העם וגדולים.

(27) בגמ' שם (עא, ריש ע"ב) מסופר, והוא אולי כולי עלמא בתריי". אבל לא מודגש שם שכן הי' בכל פעם.

(28) אבל ראה מאירי יומא שם, "כל הצבור מלוים כו' יו"ט (רק) לכל אוהביו כו'".

(29) כלומר: אף שהסעודה בפועל היתה רק "לאוהביו" (כמפורש במשנה), י"ל שהשמיט הי' רמב"ם, "לאוהביו" להדגיש, שחובן היו"ט שייך לכל העם. ודוחק. — ולהעיר מ"התמים" ח"ב (ע' קכה קי), [ב] "וכל ישראל היו הולכים עמו כו' ובבואם לחצירו היו שולחנות ערוכות כו' והיו כולם שמחים בשמחה גדולה כי נתכפרו להם כל עונותיהם".

(30) ראה משנה יומא (יח, ב. רמב"ם ה"ל עבודת

מעמידה את המכפר בסכנת מות ודאית עד שצריך להביא קרבן תודה ע"ז! וה' טעם — שמרגיל א"ע וכו'.

ג. אלא שיש מקום לדון בשיטת ה' רמב"ם שהביא דך ד"ויו"ט הי' עושה כו' — דלכאורה הוא ספר הלכות ולא סיפור דברים³² [ואף שהכה"ג הי' נוהג עשיית יו"ט זה, כהך דארבעה צריכים להודות, אין זו הלכה³³].

ואף שבתחילת פרק זה³⁴ מקדים הרמב"ם, "סדר כל המעשים שביום זה כך הוא", והיינו שבפרק זה לא בא להש' מייענו הלכות עבודת יום הכפורים, אלא לספר "סדר כל המעשים", כפי שנעשו בפועל [שלכן חזר הרמב"ם ושנה כמה פרטים בפרק זה, אף שכבר כתבם ב' פרקים הקודמים, כיון שבו הוא מתאר "סדר כל המעשים"] — מ"מ, הרי מובן ש' כוונתו ב"סדר כל המעשים שביום זה" היא למעשים השייכים בתוכנם לעבודת יום זה: ועי' הג"ל בשיטת הרמב"ם [שנקט כהגירסא, "על שיצא בשלום", ו' היינו דס"ל שעשיית היו"ט היתה (לא) על שעבודתו נתקבלה כו', אלא) על יציאתו בשלום] הרי אין היו"ט שייך ל"המעשים שביום זה": לא מיבעי לפי הסברא (הנ"ל) שעשה את היו"ט רק למחור, הרי ודאי לא שייך לומר שהוא מ"המעשים שביום זה"; אלא אפילו את"ל שלה' רמב"ם עשה היו"ט תיכף בלילה אחרי גמר עבודת היום — מ"מ, כיון שתוכנו הוא הודאה פרטית של הכה"ג ומנהגו,

(22) משא"כ במשנה, שיש לומר (בדוחק עכ"פ) שהביאו דרך אגב, כיון שבפועל הי' הכה"ג נוהג לעשות יו"ט זה בכל פעם.

(23) ואף את"ל שהי' חייב להודות כו' (ראה הערה 20) — אין חיוב זה שייך להל' עבודת יוהכ"פ. (24) פ"ד דהלכות עבודת יוהכ"פ.

זה שהכה"ג, "יוצא לביתו" נחשב כ-
גמר וסיום עבודתו ביוהכ"פ, דכיון ש-
ראשית עבודתו היא בזה ש"שבעת יום
קודם יום הכפורים מפרשין כהן גדול
מביתו"³³, כפי שלמדקי³⁴ מימי המלואים
או ממ"ת שעבודת יוהכ"פ דורשת מצב
של פרישות הכה"ג מביתו [שמוזה מובן,
שאין הפרישה ענין צדדי³⁵, כדי שיוכל
להכין את עצמו כדבעי, אלא שתוכן
ענין העבודה דורש שיהי' במצב של
פרישות מביתו] – הרי נמצא, שהחזרה
(יוצא) לביתו הוא הסיום וגמר העבודה
שלו.

ולכן הביא הרמב"ם גם היציאה לבי-
תו (ואופנה) ב"סדר כל המעשים שביום
זה", ולא הסתפק בתיאור עבודתו עד
יציאתו מן המקדש, כי גם מעשה היציאה
לביתו הוא בכלל ה"מעשים שביום זה"³⁶.

ויש לומר, שזהו גם הטעם שיציאת
הכהן גדול לביתו היתה באופן כזה,
ש"כל העם מלוין אותו", ש"ל שאין לוי'
זו רק מטעם כבודי³⁷, אלא (בעיקר) כדי
להראות ולהדגיש שהיציאה לביתו היא
חלק ממעשי יום זה השייכים לכל העם,
כנ"ל.

ועפ"ז מובן גם בנוגע להמשך לשון
הרמב"ם, "ויו"ט הי' עושה על שיצא
בשלום מן הקדש" – שמחד גיסא משמע
שהיו"ט הוא על היציאה בשלום (ולא

ד. ויובן זה בהקדים עוד שינוי
בלשון הרמב"ם לגבי לשון המשנה:

במשנה נאמר בקיצור, "ומלוין אותו
עד ביתו", ואילו הרמב"ם מוסיף לפני'
"ויוצא לביתו וכל העם מלוין אותו עד
ביתו", שמובן שהכהן גדול הי' "יוצא
לביתו", ומדוע הוסיף הרמב"ם תיבות
אלו על לשון המשנה?

גם צריך ביאור, מהו הדיוק בהיציאה
לביתו דוקא, דלכאורה, למאי נפק"מ
בכלל לאן יוצא הכה"ג, אם לביתו או
למקום אחר³¹?

ומשמע מזה, שהיציאה לביתו היא גם
כן חלק ממעשיו של הכה"ג ביום זה.
ולכן שינה הרמב"ם מלשון המשנה (ששם
הובאה היציאה בסוף היום רק בשייכות
להמלוין) והקדים, "ויוצא לביתו" (בהד-
גשה על הכה"ג) – בהמשך לכל עשיותיו
שלפני' המתוארות ברמב"ם, שלאחרי
ש"מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב
ולובש³² בגדי עצמו" הוא "יוצא לביתו"
(אלא שאופן יציאתו לביתו הוא, ש"כל
העם מלוין אותו עד ביתו").

ויש להבין, במה נחשב ענין זה (שהוא
"יוצא לביתו") כאחד מפרטי עבודת ה-
כה"ג ביום זה?

ויש לומר הביאור בזה:

יוהכ"פ פ"א ה"ז, "אנו שלוחי ב"ד ואתה שלוחנו
ושלוחי ב"ד". וראה חינוך מצוה קלו. – וראה לקו"ש
חכ"ב ע' 22.

(31) ולהעיר שלעיל (פ"ב סה"ב) כתב הרמב"ם
רק, "ולובש בגדי חול ויוצא". ובקריט ספר לרמב"ם
כאן מסיים הפרק עם, "ולובש בגדי עצמו" (בהשמטת
כל הסיוע).

(32) ולהעיר שגם כאן שינה הרמב"ם מלשון
המשנה, "הביאו לו בגדי עצמו ולבש", וכתב רק
פעולת הכה"ג, "ולובש בגדי עצמו".

(33) משנה ריש יומא. רמב"ם הל' עבודת
יוהכ"פ פ"א ה"ג.

(34) יומא ב, א ואילך. שם ג, סע"ב ואילך.

(35) ע"ד הפרישה מאשתו משום חשש כו' (יומא
א, א. רמב"ם שם). וראה תשב"ץ ח"ג סל"ז.

(36) ולהעיר מהגירסא (הובאה לעיל הערה 2),
שקודם לבישת בגדי עצמו הי' טובל.

(37) ראה אבודרהם ועבודת ישראל על סדר
עבודה. מאירי ותדא"ג מהרש"א יומא ע"א, ריש ע"ב.
וע"פ המבואר בפנים י"ל, שטענת הכה"ג (ב-

ויש לומר אחד מהביאורים בזה⁴³:

כפרת השעיר של יוהכ"פ היא כפרה על כל ישראל, כמ"ש הרמב"ם⁴⁴, "שעיר המשתלח לפי שהוא כפרה על כל ישראל כהן גדול מתודה עליו על לשון כל ישראל", והיינו שהכהן גדול אומר הוידוי בשליחות כל ישראל⁴⁵.

אבל לאידך פסק הרמב"ם⁴⁶ שאין השעיר מכפר על כל עבירות שבתורה אלא אם "עשה תשובה"⁴⁷, והיינו, שכפרת השעיר, שהוא של צבור (ולא יחיד), והבא על ידי כה"ג שהוא שליח צבור דכל ישראל, אינה חלה על היחיד אלא עשה תשובה.

ונמצא, שבכפרה זו יש דבר והיפוכו: עם היות שהשעיר הוא ענין של צבור [שפירשו – דבר השייך לכלל כולו, מבלי שייכות מיוחדת ליחיד⁴⁸, ע"ד ממון צבור, שצ"ל "מוסרו לצבור יפה יפה"⁴⁹], הרי ביחד עם זה כפרת השעיר על הצבור היא באופן שחלה על כל יחיד בפני עצמו⁵⁰, ואם לא עשה היחיד תשובה חסר אצל יחיד זה בכפרה זו.

(43) הביאור ע"ד הקבלה – ראה פי' הרמ"ק לסדר עבודת יוהכ"פ. לקוטי לוי"צ על הזהר (כרך ב' ע' שיב).

(44) הל' תשובה פ"א ה"ב. וראה גם הל' עבודת יוהכ"פ פ"ב ה"ז.

(45) וראה מנ"ח מצוה שסד (ו, סע"א).

(46) הל' תשובה שם.

(47) ורק על ה"קלות" מכפר גם בלי תשובה

(רמב"ם שם. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 124 ואילך).

(48) וראה לקו"ש חכ"ז שם (ע' 130) שמטעם זה

"ל' שלא שייך 'לבעט' בכפרת השעיר. ע"ש.

(49) ר"ה ז, ריש ע"ב. ועוד.

(50) להעיר ממכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר (קובץ

תהלים (בסוף תהלים אהל י"ט) ע' 204. אגרות קודש

שלו ח"ד ע' קלא ואילך, שהתשובה דר"ה היא

הודאה על העבודה, ולאידך ה' יו"ט זה שייך לכל העם (שהיו מלוין אותו), כנ"ל – דכיון שגם היציאה מן הקדש היא חלק ממעשי הכה"ג ביום זה (שלא נגמרה בשלימותה עד שנמצא בביתו) ש' כולם עשה הכה"ג – שלוחם של כל ישראל, הרי גם השמחה "על שיצא ב' שלום מן הקדש" (היינו השמחה על גמר העבודה), היא שמחת כל העם כולו.

ה. ויש לבאר תוכן הענין ד"יוצא לביתו" בעומק יותר:

בעבודת יום הכפורים מצינו חידוש מיוחד, שכפרת הפר של הכה"ג היתה לא רק עבורו בלבד אלא גם עבור "ביתו"³⁸, "ביתו זו אשתו"³⁹ [נוסף על אחיו הכהנים⁴⁰]; וענין זה (שצ"ל כפרת "ביתו") נוגע לכללות עבודת היום, וכ' פסק הרמב"ם⁴¹ שעבודות היום, "הכל עשוי ככהן גדול [שוי] שנאמר וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו זו אשתו".

והדברים צריכים ביאור, מפני מה אמרה תורה שעבודת כהן גדול ביום הכפורים צריכה להעשות ב"כהן גדול נשוי"? וביותר יפלא שהרי העבודה עצמה צריכה להעשות דוקא מתוך פרישות מביתו⁴² (ואשתו⁴³).

סיפור דיומא (שם) על שמעי' ואבטליון על ששבקוהו, לא ה' משום שחס על כבודו (ולהעיר מריטב"א שם), אלא מפני שמעשה יום זה דורש שהיו מלוין אותו עד ביתו.

(38) פרשתנו טז, ו. משנה יומא לה, סע"ב.

רמב"ם שם פ"ד ה"א.

(39) משנה ריש יומא.

(40) משנה יומא מא, ב. רש"י פרשתנו שם, יא.

רמב"ם שם. וראה תרי"כ פרשתנו שם, טו. שבועות יג,

ב ואילך. רמב"ם שם פ"ב ה"ו.

(41) שם פ"א ה"ב.

(42) נסמן בהערה 35.

ביותר בעולם (במקום), ביום הכפורים, היום המקודש ביותר בשנה⁵². אבל תכ- לית הכוונה אינה הפרישות מן העולם, אלא להמשיך קדושה בעולם, בלשון ה- מדרש⁵³ (שהובא בתניא⁵⁴), לעשות לו ית' „דירה בתחתונים“.

ומטעם זה, תיכף לאחר סיום עבודת יוהכ"פ, „יוצא (מיד) לביתו“ – מן הקצה אל הקצה בלי שום „ממוצע“ בינתיים – כי זוהי תכלית כל עבודתו ומעמדו ו- מצבו המופלא בעת עבודתו ביוהכ"פ בקדש⁵⁵, להמשיך קדושה זו גם „בביתו“.

וזהו גם תוכן היר"ט שעשה „על שיצא בשלום מן הקדש“ – ע"ד לשון חז"ל⁵⁶ בנוגע לר' עקיבא, ש„נכנס בשלום ויצא בשלום“, שכניסתו לפרדס היתה באופן ש„יצא בשלום“, כיון שכניסתו לפרדס היתה „בשלום“, היינו לא בשביל היציאה מן העולם, אלא כדי שתהי' לו תוס' חיות בעבודתו למטה נשמה בגוף⁵⁷ – וכן בכהן גדול, שלמרות גודל ההתעלות שלו ופרישותו מן העולם בכניסתו ל- קדש הקדשים, הנה „יצא בשלום“, וזה בא לידי ביטוי בכך שתיכף ביציאתו מן הקדש – „יצא לביתו“, כדי להשלים כוונת הבריאה, לעשות לו ית' „דירה בתחתונים“ דוקא.

(משיחות ש"פ ראה תשמ"ו)

ויש לומר, שזהו אחד הטעמים שה- כה"ג הביא פר לכפרת עצמו ולא דיו בזה שהוא כלול בכפרת כלל ישראל⁵⁸ – כי להיותו שלום של ישראל בעבו- דת וכפרת יום הכפורים, היו גם בו שני ענינים אלו, שהוא איש צבור, שלום ו- בא כוחם של כל ישראל, ולאידך לא נתבטלה ממנו (בענין זה גופא) מציאותו בתור יחיד, עד שהביא פר אשר לו ל- כפרת עצמו.

ומטעם זה גופא הצריכה תורה שיהי' הכהן גדול „נשוי“, ושיכלול את „ביתו“ בכפרת עצמו, כי בזה מודגש, שזה שמביא „פר“ לעצמו ומתודה עליו, עושה זה (לא בתור „צבור“, שכל מציאותו אינה אלא בשביל הכלל, אלא) בתור איש פרטי.

ובזה יש לבאר מ"ש הרמב"ם, שבגמר עבודת היום „יוצא (הכהן גדול) לביתו“, שפירושו (כנ"ל) שזה גופא הוא חלק ממעשה העבודה – כי זה ש„יוצא ל- ביתו“ אינו רק להורות שכבר נגמרה עבודתו ובמילא כבר הותר לו לחזור ל- ביתו, אלא אדרבה, היציאה לביתו מהותה היא – סיום ותכלית עבודת יום הכפורים, שהיא הכפרה הנפעלת אצל היחיד, שאצל הכהן גדול התבטא זה בכפרת ביתו (כנ"ל).

ו. ביאור הענין ע"ד החסידות:

עבודת הכהן גדול ביום הכפורים היתה בתכלית הפרישות והקדושה, וכ- פרט בכניסתו לקה"ק, המקום המקודש

(52) ועיי' הכה"ג – הכי מקודש בבניי.

(53) תנחומא נשא טז. ועוד.

(54) רפ"ו.

(55) חגיגה יד, ב (בגירסת העיי'. ירושלמי שם פ"ב ה"א).

(56) ראה סד"ה אחרי מות תרמ"ט (סה"מ תרמ"ו-תר"ע ע' רנט ואילך) – נאמר לפני מאה שנה (משנת הדפסת שיחה זו). לקו"ש ח"ג ע' 990. ועוד.

תשובה כללית, והתשובה דיוהכ"פ – תשובה פרטית, לפרט החטאים כו'.

(51) הטעם בפשטות הוא כמחז"ל (יומא מג, ב) „כך היא מדת הדין נותנת מוטב יבא זכאי ויכפר על החייב“.

קדושים

בפשטות יש לומר, שהמשך מאמר ר' יוחנן לא נאמר להלכה כ"א כדברי אגדה בחומר עון גזילה, ולכן לא הביאם הרמב"ם, שאין זה ענינו של ספר יד החזקה – ספר הלכות – להביא כל הדרשות ע"ד חומר איסור גזילה.

אבל בדברי הרמב"ם מוכח דס"ל ש' מאמר ר"י ד"כל הגוזל כו'" להלכה נאמר¹, שהרי בהמשך למאמר זה כותב (ובפרט – באותה ההלכה), ואעפ"כ אם לא היתה הגזילה קיימת ורצה הגזלן לעשות תשובה ובא מאליו והחזיר דמי הגזילה תקנת חכמים היא שאין מקבלין ממנו אלא עוזרין אותו ומוחלין לו כדי לקרב הדרך הישרה על השבים וכל המקבל ממנו דמי הגזילה אין רוח חכמים נוחה ממנו².

היינו שהרמב"ם הביא מאמר זה לא (רק) לבאר חומר איסור גזילה³ (ולהעיר

א. כתב הרמב"ם: "כל הגוזל את חבריו שוה פרוטה כאילו נוטל נשמתו ממנו שנאמר: כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח". ולפי פשוטו, מקור הדברים הוא מאמר ר' יוחנן בבבא קמא⁴.

אבל בגמ' שם ממשך: "ואומר: ואכל קצירך ולחמך [יאכלו] בניך ובנותיך ואומר: מחס בני יהודה אשר שפכו דם נקי בארצם ואומר: אל שאל ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים", ומפרש בגמ' "מאי ואומר, וכ"ת נפש ידי' אבל נפש בני ובנותיו לא, ת"ש בשר בני ובנותיו, וכ"ת הני מילי היכא דלא יהיב דמי אבל היכא דיהיב דמי לא, ת"ש מחס בני יהודה אשר שפכו דם נקי בארצם, וכ"ת הני מילי היכא דקעביד בידים אבל גרמא לא ת"ש אל שאל ואל בית הדמים כו".

וצ"ב למה לא הביא הרמב"ם ההמשך, שהגוזל כו' כאילו שופך גם דם בניו ובנותיו, ואשר איסור זה הוא גם בחמטן, ואף בגרמא?⁵

הביאו כל המשך הגמ': ברי"ף הביא אחרי הפסוק הראשון (כן ארחות גו') "ואומר אל שאל ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים מאי ואומר וכי תימא הני מילי בידים אבל בגרמא לא ת"ש כו' כאלו הרגן, והשמיט ב' הפסוקים (והביאור) נפש בניו ובנותיו, ומחסם בני יהודה (ועד"ז הוא בחדושי תלמיד הרשב"א והרא"ש). וברא"ש (סל"ד) השמיט רק הפסוק דמחסם בני יהודה (שזהו גם ביהיב דמי). וראה לקמן הערה 42.

(10) הובא גם בטושי"ע חר"ם ששנ"ט ס"ג. ויל"ע בזה שלא הביאו אדה"ז בשולחנו חלק חר"ם הל' גזילה וגניבה.

(11) ע"ד שכ' בנוגע לאיסורים השייכים לשפ"ד (ספ"א דהל' רוצח ושפיכת נפש): "אעפ" שאין לוקין על לאוין אלו מפני שאין בהן מעשה חמורים הם שכל המאבד נפש אחת מישראל כאלו אבד כל העולם כולו". וראה שם פ"ד הט"ו.

(1) ספ"א מהל' גזילה ואבידה.

(2) משלי א, יט.

(3) בדפוסי רמב"ם "את נפש גו". אבל בכת"י הרמב"ם הוא ככפנים – ראה רמב"ם הוצאת פרענ-קל ובילקוט שינויי נוסחאות שם.

(4) קיט, א.

(5) ירמ' ה, יז.

(6) יואל ד, יט.

(7) ש"ב כא, א.

(8) אינו לשון הפסוק. וראה דק"ס שם – כמה גירסאות בזה.

(9) ולהעיר, שבר"ף ורא"ש סוף ב"ק ג"כ לא